

Z kroniki naukowej

NIEMCY W POLITYCE MIĘDZYNARODOWEJ W LATACH 1933 - 1938

Tematowi temu poświęcona była międzynarodowa konferencja naukowa, zorganizowana w dniach 6-7 X 1988 r. przez Instytut Historii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Uniwersytet jest koordynatorem I. stopnia centralnego programu badań podstawowych nr 11. 06, w skład którego wchodzi problematyka niemiecko-nazistowska.

Na początku referat pt. *Monachium 1938 z perspektywy 50 lat* wygłosił nestor historyków polskich zajmujących się tym okresem prof. dr H. Batowski (Kraków). Dokonał on krótkiego przeglądu literatury poświęconej wydarzeniom końca lat trzydziestych oraz wskazał na pozytywne dla wzmocnienia się pozycji Niemiec aspekty Dyktatu Monachijskiego. Z kolei głos zabrał prof. dr W. Poeggel (Lipsk). Poświęcił on swe wystąpienie międzynarodowo-prawnym aspektem Konferencji Monachijskiej. O stosunku Ligi Narodów do Monachium i wpływie dyktatu na obrady forum genewskiego mówiła dr R. M. Iljuchina z Moskwy. Na fakt, iż armia czechosłowacka była zbyt słaba, by móc stawić samodzielnie opór *Wehrmachtowi* (co nie było jednak bezpośrednim powodem zaakceptowania przez Pragę postanowień monachijskich) zwrócił uwagę doc. dr V. Melichar (Praga) w wystąpieniu pt. *Niektóre aspekty obrony Czechosłowacji w 1938 r.* Wskazał on też, iż w tych dramatycznych czasach Praga pozbawiona była silnego i realnego sojusznika.

Miejsce Czechosłowacji w nazistowskim systemie propagandowym w 1938 r. naświetlił prof. dr R. Jaworski (Kilonia). Z kolei na fakt, iż hitlerowski „nowy porządek” był jednym z elementów demontażu systemu wersalskiego wskazał prof. dr K. Fiedor (Wrocław).

Kolejne dwa referaty poświęcone były polityce Francji w latach 1933-1938. Wystąpili z nimi dr Z. S. Bielousowa z Moskwy (*Ot „Wostocznego Pakta” k Mjunichenu — ewolucija francuskoj diptomatii*) oraz dr T. Schramm (*Niemcy w polityce Francji*). Następne dwa wystąpienia poświęcone były polityce Wielkiej Brytanii wobec Niemiec. Doc. dr M. Baumgart (Szczecin) mówił o brytyjskim *appeasementie*, a dr M. Nurek o miejscu państw basenu Morza Bałtyckiego w stosunkach między Berlinem a Londynem.

Stosunkowo mało znany w Polsce temat, jakim jest pozycja III Rzeszy w polityce państw Skandynawii w latach 1933-1938 przedstawił prof. dr B. Piotrowski (Poznań). Zwrócił on uwagę na szczególnie skomplikowaną pozycję geopolityczną tych państw (głównie Finlandii) leżących na pograniczu wpływów Berlina i Moskwy.

W drugim dniu obrad, w ich pierwszej części, przedstawiono dalsze referaty, w których omówiono wpływ I Rzeszy na politykę i sytuację wewnętrzną wielu — także pozaeuropejskich — państw. I tak: o pozycji Niemiec w Portugalii i Hiszpanii (zwłaszcza w okresie wojny domowej w tym kraju) mówił dr B. Koszel (Poznań). Problemem *Anschlusu* zajął się prof. dr M. Cygański (Łódź). Tematowi pozycji Niemiec w polityce ZSRR i międzynarodowej walki z faszyzmem poświę-

cił swe wystąpienie doc. dr A. Skrzypek (Warszawa), wskazując, iż ruch komunistyczny i robotniczy często był zdezorientowany co do tego, jak ustosunkować się do Hitlera. Wynikało to — według referenta — z ciągłych ewolucji polityki radziecko-niemieckiej. O roli jaką sytuacja europejska odegrała w ewolucji amerykańskiej polityki zagranicznej mówiła dr J. Kiwerska (Poznań), a stosunkom japońsko-niemieckim poświęcił wystąpienie dr W. Olszewski (Poznań). Wskazał on, że w miarę umacniania się pozycji Hitlera wzajemne zainteresowanie obu państw rosło, choć nie można mówić o pełnym współbrzmieniu interesów Niemiec i Japonii.

Rolę i znaczenie Partii Sudeckoniemieckiej (SdP) Konrada Henleina w procesie dezintegracji terytorialnej Czechosłowacji ukazał dr O. Novak z Pragi. W pewnym sensie z wystąpieniem tym korespondowały referaty prof. dr A. Szefera (Katowice) nt. *Niemcy na Zaolziu wobec postanowień konferencji monachijskiej (październik 1938 — wrzesień 1939)* oraz J. Pagela (Kilonia) poświęcone stosunkom polsko-radzieckim w okresie marcowo-październikowego kryzysu czechosłowackiego. Jest to materiał tym bardziej interesujący, że przedstawia inne — zachodnie — widzenie relacji na linii Warszawa — Moskwa.

Druga część obrad toczyła się w sekcjach. Na pierwszej z nich, którą można określić mianem „gospodarczej”, głos zabrali: prof. dr K. Gallus (Berlin) mówiąc o niektórych aspektach polityki gospodarczej Niemiec w okresie faszystowskim, dr I. Stawowy-Kawka (Kraków), która swe wystąpienie poświęciła niemieckiej ekspansji gospodarczej w państwach Półwyspu Bałkańskiego, oraz dr. A. Essen (Kraków). Wystąpienie to podejmowało problem prób wykorzystania Małej Ententy w procesie powstrzymania imperializmu niemieckiego. W sekcji drugiej „wojskowej” zgłoszono trzy referaty, z których szczególnie jeden — dr J. Łaptosa z Krakowa — zasłużył na specjalne uznanie, gdyż ukazał mało zbadany temat, jakim jest stanowisko pacyfistów wobec agresywnych poczynań Rzeszy w drugiej połowie lat trzydziestych. Smiale było też stwierdzenie referenta, iż hitleryzm został przyjęty przez radykalnych pacyfistów z ... uznaniem, gdyż był ziszczeniem się ich przewidywań. Tematyce emigracji niemieckiej i międzynarodowemu ruchowi robotniczemu oraz ich stanowisku wobec wydarzeń w Niemczech wystąpienie swe poświęcił doc. dr M. Grzęda (Szczecin), a stanowisko Wielkiej Brytanii wobec niemieckich zbrojeń morskich naświetlił dr W. Rojek (Kraków). Największą liczbę wystąpień odnotowano w trakcie obrad trzeciej, „polskiej”, sekcji. Doc. dr J. Faryś (Szczecin) omówił miejsce, jakie Niemcy zajmowały w polskiej myśli politycznej. Prof. dr J. Kalisch (Rostock) przedstawił interesujące wystąpienie na temat pozorów i rzeczywistości polsko-niemieckiej deklaracji o nieagresji. Osobę oraz działalność polityczną wojewody śląskiego Michała Grażyńskiego naświetliła dr W. Musielak z Opola. Z referatem pt. *Polska wobec niemieckich prób bilateralizacji zagadnień mniejszościowych w drugiej połowie lat trzydziestych* wystąpił dr H. Chałupczak (Lublin). Opinie prasy polskiej na temat Konferencji Monachijskiej przedstawił dr A. Krawczyk.

Każdorazowo po zakończeniu obrad miała miejsce ożywiona dyskusja. Brali w niej udział m. in.: prof. Batowski, Kalisch, Piotrowski, doc. Baumgart i inni. Wskazano na fakt, iż Niemcy hitlerowskie wywierały jeszcze większy wpływ na historię niż Niemcy Weimarskie. Podkreślono również olbrzymie znaczenie Konferencji Monachijskiej na późniejsze wydarzenia.

Niestety w czasie konferencji, z przyczyn od organizatora niezależnych, nie wygłoszono kilku referatów, które z pewnością w znaczący sposób podniosłyby atrakcyjność obrad. Dobrze więc, iż materiały te — wraz z referatami wygłoszo-

nymi — znajdują się w przygotowywanym do druku zbiorze, będącym kolejnym tomem cyklu poświęconego Niemcom i ich wpływowi na dzieje świata po 1918 r. Warto dodać, iż poprzednie dwa tomy są owocem podobnych konferencji zorganizowanych przez Instytut Historii UAM w latach 1986 i 1987. Również na rok przyszły przewidywane jest spotkanie poświęcone Niemcom po roku 1938.

Wiesław Maćkowiak

Praca zbiorowa
pod redakcją LECHA JANICKIEGO
przy współudziale Marka Sobolewskiego

USTRÓJ PAŃSTWOWY REPUBLICY FEDERALNEJ NIEMIEC

ark. wyd. 48, nakład 1200, cena 650,-

Pierwsze w polskim piśmiennictwie ujęcie całokształtu ustroju państwowego RFN, ukazujące model konstytucyjno-prawny i jego praktyczną realizację.

Publikacja składa się z dwóch części. Część pierwsza zawiera opracowania, dotyczące (obok genezy) także podstaw ustroju, jego ogólnych zasad, sił politycznych i praw zasadniczych obywateli. Część druga dotyczy struktury aparatu państwowego, tj. systemu wyborczego, ustroju naczelnych organów federacji i krajów oraz ustroju administracyjnego z uwzględnieniem rozwiązań przewidzianych na wypadek sytuacji wyjątkowych.

Autorami poszczególnych rozdziałów są: Marek Sobolewski, Jan Wąsicki, Lech Janicki, Krystyna Sikorska-Dzięgielewska, Zdzisław Kędzia, Zbigniew A. Maciąg, Jerzy Krasuski, Janusz Janiszewski, Leszek Garlicki, Eugeniusz Zwierzchowski, Witold M. Góralski, Karol M. Pospieszalski, Zbigniew Janowicz.

DO NABYCIA:

- w księgarniach naukowych Domu Książki,
- w Instytucie Zachodnim, 61-772 Poznań, Stary Rynek 78/79 (także za pobraniem pocztowym).

